

NEOLİBERALİZMİN GARİP ÖLÜMSÜZLÜĞÜ

Colin Crouch (2014), Açılım Kitap,
Çev. Uğur Gezen, 200 sayfa, ISBN: 9789944105545

Üretimin her biçimi kendi hukuksal ilişkilerini, kendi yönetim biçimlerini doğurur¹...

Üretimin her biçimi, tarihsel olarak belli koşullar altında, yine o üretim biçiminin içinden çıkan güçlerce yıkılır ve tarihsel olarak yeni bir aşamaya geçilir. Aynı ezen-ezilen ilişkisi yeni üretim biçiminde de kendisini gösterir, hukuksal ilişkiler ve yönetim biçimleri kendini yeni üretim biçimine göre formüle eder. Peki, neoliberalizm bunca krize, darbeye rağmen neden ölmüyor?

Tarihsel gelişime bakıldığında zaman, neoliberalizmin de belli koşullar altında sahneden çekileceği söylenebilir. Yalnız, bağımsızlığı güçlü bir kapitalizm desteği, hem neoliberalizmin hem de kapitalizmin kolay ölümüne engel oluyor. Kapitalizmin ve neoliberalizmin, pragmatik yapısıyla gerekirse kendi teorik ilkelerine ters düşerek, krizlere karşı direniyor olması, ömrünü uzatan yegâne unsurdur.

Warwick Üniversitesi İşletme Fakültesi, Yönetim ve Kamu Yönetimi Profesörü olan Colin Crouch, “Neoliberalizmin Garip Ölümsüzlüğü” isimli kitabında, bahsettiğimiz direnci ayrıntıyla ele almıştır.

Okunması esnasında, akademik bir tarzdan uzak görüntü çizse de alttan alta çok önemli ve günümüzde sıklıkla tartışılan bilimsel varsayımlar ve tezleri, kolay okunur ve anlaşılır biçimde ele alan eser; aslında “neoliberalizmin ölümsüz” olduğunu iddia ederek, neoliberalizmle mücadele içindeki kesimlere kısmen bir ümitsizlik vaat etmektedir. Kısmen biçiminde değerlendirmemizin nedeni ise Crouch’un, neoliberalizme dair daha çok durum tespiti yapıyor ve bu eğilimin tüm zayıf yönlerini ayrıntılarıyla belirtiyor olmasıdır. Yani ölümsüz dediği neoliberalizmin, belki de tarih sahnesinden çekilmesinde ana unsurlar

¹ Karl Marx (2011), *Ekonomi Politikin Eleştirisine Katkı* (Ankara: Sol Yayınları) (Çev. Sevim Belli), s. 243.

olacak, zayıf yönlerini tek tek anlatmaktadır. Bunu yaparken, Marksist yönetime kaymamaya da özen göstermektedir.

Crouch, neoliberalizmin neden ölmediği noktasında, her bir bölüme ayrı başlık ve birbirleriyle bağlı olan genelde farklı varsayımlarla örnekleme yapmaya çalışsa da ana tezi, “neoliberalizmin çelişkisi, ömrünün uzamasında ana nedendir. Savunduklarının tersini yapsa da sonuçta yaşayabilmektedir” biçiminde özetlenebilir.

Bu özeti hemen kitabın girişindeki şu cümleleriyle örneklendirebiliriz: “Hükümetlerin piyasada şirketlerden çok daha verimsiz olduğunu ve hükümet, piyasaya ne kadar az karışır o kadar hayırlı olacağını bizzat hükümetlerden bile duymuşsak, neden bankalar kendilerini güçlüklerden kurtarmak için hükümetlere yönelip muazzam miktarda para istediler? Peki, hükümetler neden bankaların tezini kabul etti?” (s. 9-10). Devamında bu soruya verdiği yanıt, aslında sonuç kısmının en baştan habercisi niteliğindedir: “Bu açmazın merkezindeki sorun, ideolojik olarak saf neoliberalizmin aksine, gerçekte var olan neoliberalizmin serbest piyasalara kesinlikle iddia ettiği kadar bağlı olmamasıdır” (s. 10). Kitap bu omurga üzerinde biçimlenmekte ve tüm bölümlerinde bu varsayımı destekleyecek çok sayıda örnek vermektedir.

Kitabın özgün yanlarından biri, “Neoliberalizmin Sabık Geçmişi” başlıklı ilk bölümünde, referans niteliğinde tarihsel bir özetleme yapmasıdır. David Harvey’in “Neoliberalizmin Kısa Tarihi” isimli 250 sayfalık kitabı kadar ayrıntılı olmasa da 22 sayfada klasik liberalizmin neoliberalizme nasıl evrildiği ana noktalarıyla anlatılmıştır. 2008-2009 neoliberalizmin büyük krizi ile başlayan bölümde yazar, Keynesçiliğin buhranının, kendisini düzeltmesiyle değil, çöküşüyle sonuçlandığı tespitini ortaya koymaktadır. Klasik liberalizme, tarihsel evrim sürecinde, Keynesyen dönem kadar yer ayırmadan genel olarak değinilmesinin ardından Keynesyen dönem; faşist yönetimlerin müdahaleci devlete örnek olması, Sovyetler Birliği’nin sağladığı sosyal haklarla sosyal devletin ortaya çıkışını nasıl etkilediği, sosyal demokrasinin biçimlenişi gibi atıflarla oldukça ayrıntılı anlatılmıştır.

Keynesçi modelin, sıradan insanların yaşamlarına dengesizlik getiren piyasanın ani dalgalanmalarına karşı onları koruduğu, yine onları kendine güveni giderek yükselen seri üretim sanayisinin aynı derecede kendisine güvenen tüketici kitlesi haline getirdiğini, işsizliğin düştüğü, sendikaların güçlü olduğu, refah devletinin piyasa çerçevesi dışında kalan insanlara hizmet ettiğini kaydeden Crouch; aynı zamanda Keynesçi modelin piyasalara ya da kapitalizme muhalif olmadığı (s. 26) gerçeğini de vurgulamıştır. Türkiye’de 1960’larda yaşanan, işçilerin görece refah içindeki ekonomik durumunu anlatan sürecin şablonu biçiminde okunabilen bu bölümde; neoliberalizmin, böyle bir durumda kendisini nasıl var edebildiği gerek Chicago Okulu’na

gerekse Keynesçi ekonominin yanlış hamlelerine bağlanmış; Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu gibi uluslararası kuruluşların katkıları da ortaya konmuştur.

Crouch, liberalizmin alabildiğince kaygan bir siyasi terim olduğunu, terimin içeriğinin Batı'ya gittikçe sola kayma eğilimiyle açıklamaktadır. Bu kayganlık en batıda Amerika'da liberallerin devletin ekonomiye müdahalesine inandığı (s. 17) örneğiyle somutlanmak istemiştir. Bu örneğin doğruluğu, Amerika'da devletin müdahalesini isteyen kesimin sol ya da sağda tanımlanmasındaki belirsizlik nedeniyle oldukça tartışmalıdır. “Amerika'da hangi parti solda yer almaktadır” diye sorarak tartışmalı kısım netleştirilebilir. Yine sosyal demokrasinin, Avrupa solunun en güçlü olduğu İskandinav ülkelerinde neoliberalizmin özelleştirme gibi önemli unsurlarından biri kabul edilse de kapsamlı refah devleti uygulamaları ve güçlü işçi sendikalarının varlığıyla (s. 35) neoliberalizm-sol ilişkisi anlamında önemli bir örnek olarak altı çizilmiştir. Çelişkili yapının çeşitli yanlarını bu biçimlerde ortaya koysa da yazar, o çok bilinen çelişkiye kendisi de kapılmadan yapamamış; “neoliberalizmin günümüzde birçok türü ve farklılıkları vardır, ama sorun çözüme ve insani amaçlara ulaşmada piyasayı devlete tercih eden temel tutumundan ayrılmazsak, özünü kavramış oluruz” demiştir. Üstelik kitabın bu cümlesi haricinde hemen hemen tamamında, teorik olarak piyasanın devlete tercih edildiği, uygulamada ise böyle olmadığı farklı sektörlerden, çeşitli örneklerle kaleme alınmıştır.

Kitabın “Piyasa ve Sınırları” başlıklı bölümü, güncel piyasa tartışmalarından önemli örnekler vermektedir. Gerçek böyle olmasa da “özel sektörün ekseriyetle yekpare, homojen bir etkinlik bölgesi olduğu farz edilir” (s. 39) eleştirisinden sonra yazar, Friedman'ın Kapitalizm ve Özgürlük Kitabında (Friedman, 2008: 75, 268-270, 218, 206)² yaptığı ve devletin ekonomide ne derece başarısız olduğunu anlatmak için kullandığı devlet-hükümet başarısızlıklarını örneklerle sıralar gibi, özel sektör başarısızlıklarına tek tek örnekler vermektedir. Çocuk işçilerin sömürülmesi, hijyenik olmayan koşullarda sağlıksız yiyecekler sağlayan restoranlar, hava ve su kaynaklarını kirleten maden şirketleri bu örneklerden bazılarıdır.

Bahsi geçen örneklerin önemi, bölümün ilerleyen kısımlarındaki fikirlere temel oluşturmasıdır. Başka biçimde ifade edersek; neoliberalizmin en önemli unsurlarından olan özelleştirme konusunda en gerçekçi çözümlene, ahlakla ve hatta ahlak yoksunluğuyla olan ilişki üzerinedir. Çünkü; “özelleştirme iyidir”

2 Milton Friedman (2008), Kapitalizm ve Özgürlük (İstanbul: Plato Film Yayınları) (Çev. Doğan Erberk ve Nilgün Himmetoğlu).

peşin koşullu önermesinin, bu durumu tetiklemesi ve arz-talep mantığının da bunun toplumsal meşruiyetini sağlamak için kullanılması, ahlak yoksunluğunun yeniden üretimi olarak vurgulanabilir mi? Şöyle ki; Crouch, “Özel sektörde alıcı bulan her şeyin bir yeri vardır” yaklaşımı sonucunda, kamu hizmetlerinin kalitesinin sorunlu olmasına çözüm olarak özelleştirmenin sunulduğunu belirtmektedir. Peki, bu çözüm ne derece ahlaklıdır? Başka biçimlerde soracak olursak, özelleştirilen bir iş kolunda çocuk işçilerin çalıştırılması ne derece ahlaklıdır? Özelleştirilen her iş nitelik artışı yaşıyor mu?

Yazar, neoliberalizmin ölümsüzlüğünü girişte olumlama biçiminde kullanan üslubundan hiç beklenmeyecek biçimde, bu tip özelleştirmeden “ahlaklı” bir sonuç çıkmayacağını savunmakta ve “neoliberal fikirlerin hâkimiyeti gerçekleşip piyasa ilkeleri neredeyse tüm kurumlar için başlıca standart olarak tesis edildiğinde, ahlaksızlık toplumsal hayatın her yanına yayılır” (s. 40-41) demektedir.

Özelleştirme ve devlet unsurlarını tartışmaya başladıktan sonra, piyasa başarısızlıklarına değinmenin tam zamanıdır ki yazar da böyle yapmıştır. Piyasa başarısızlıklarını, basit biçimde ifade etmeye yardımcı olan bir tablo yardımıyla anlatır. Genelde saf piyasa koşullarının başarısızlıkları olarak iktisat kitaplarında yer bulan başlıkları ve buna dair unsurları sıralayan yazar, bu başarısızlıkların sonucunda, piyasanın şirketlerce ele geçirildiğini ileri sürer ki bir sonraki bölümünün başlığı da “Piyasanın Şirketler Tarafından Ele Geçirilmesi”dir. Önceki bölümlerde neoliberalizmin tarihçesi ve temel reflekslerine neden olacak fikrîsel altyapının anlatılmasının üzerine, neoliberalizmin dev şirketlerden yana olduğu ve rekabetin, dev şirketlerin ortaya çıkmasına nasıl katkı sağladığı, yazar tarafından ayrıntıyla anlatılmaktadır.

Burada, neoliberalizmin çelişkili yapısı nedeniyle “başarısızlık” dediğimiz unsurların, “ne derece başarısızlık” olduğunu sorgulayacak yoğunlukta örnek ve dayanak olmasına rağmen, bu konuda ayrıntıya girilmemesi, eksiklik olarak nitelendirilebilir. Unutulmasın ki bu başarısızlıklar, neredeyse rutin haline gelen neoliberalizmin gerek ekonomik gerekse sosyal krizlerinin açıklanmasında oldukça önemlidir. Sırf bu nedenle dahi daha ayrıntılı ve sistemli ele alınması gerekmektedir. “Chicago iktisatçılarının dağıtımla ve kar amaçlı faaliyetlerin dışında kalan hedeflerle ilgili sorunların çözümü için siyasal eylemlere başvurmamız gereğini tavsiye ettiklerini, ancak hemen ardından devletin aslında ekonomiye hiç karışmaması gerektiğini savunduklarını görüyoruz.” gibi kitaba çok sayıda örneklerle hakim olan neoliberalizmin çelişkisi, aynı bölümde Chicago İktisat Ekolü’nü ayrıntıyla anlatırken verilmektedir.

Chicago Ekolü'nün ve dolayısıyla neoliberalizmin hükümet konusundaki “paradoksuna” farklı örneklerle de işaret edilmektedir. Bu örneklerden en can alıcısı ve güncel olanı, Obama'nın devletin düşük gelirli yurttaşların sağlık harcamalarına destek olmayı amaçlayan, sağlık reformu girişimidir demek yanlış olmayacaktır. ABD'li sağlık sigortası şirketleri, hastaneler ve ilaç şirketleri, her bir Temsilciler Meclisi üyesi için altı lobici görevlendirip, Obama'nın sağlık reformu yasa karşıtı kampanyalarına 380 milyon dolar harcamaları (s. 82), piyasayı ele geçirmiş şirketler ile devlet arasındaki ilişki bağlamında önemlidir. Sonuçta yasa kabul edilse de ilk halinden oldukça uzaktadır. Aslında bu noktada, kamu gücü ile özel güç arasında bir tercih yapılmak zorunda kalma gerçekliğini vurgulayan Crouch, “özel iktisadi gücü uslandırmak için devletin menzili artırma riskini mi alacağız ya da devlete daha fazla güç vermemek için özel iktisadi güce mi tahammül edeceğiz?” sorusunu sorar ve Chicago Ekolü'nün ikinciden yana olduğunun altını çizerek bunu somutlaştırır.

“Özel Şirketler ve Kamu Girişimleri” başlıklı bölümde, tıpkı önceki bölümdeki gibi, etkili bir özet sunan iki tablodan³ yararlanan ve neoliberalizmin özelleştirme mantığını daha ayrıntılı ele alan yazar, Türkiye'yi de hem geçmiş örnekleri hem mevcut kamu-özel ortaklığı gibi projelerin yaşama geçirilmesiyle teorik olarak yakından ilgilendiren bu konuyu incelemiştir.

Neoliberalizmin ömrünü uzatan çelişkili bir başka nokta mercek altına alınmıştır. Kamu hizmeti faaliyetlerinin, özel sektör faaliyetlerine yaklaştırılması ve hatta taşınmasının “devleti piyasaya adapte etmeyle” ilgisi olmadığı Crouch tarafından belirtilmektedir. “Ancak ekseriyetle devletleri şirketlere adapte ederler” (s. 87) diye yorum yapmaktadır. Ne demek devleti şirketlere adapte etmek? Aslında teorideki neoliberalizm gibi, devleti piyasanın bir aktörü ya da piyasa kurallarına göre hareket eden bir aygıt yapmak yerine, özelleştirme, tedarik etme, hizmetlerin özele devredilmesi gibi yöntemlerle şirketlere adapte olmuş hale getirilmiş devletten bahsetmektedir Crouch. Bu durumda akla başka bir soru gelmektedir: Her özelleştirme, devletin elinden özel sektörün eline geçen her yapı piyasalaşmayı sağlayabilir mi?

İşte neoliberalizmin ölümsüzlüğüne katkı sunan başka bir çelişik yapı daha karşımıza çıkmaktadır. Buradaki özgün önermelerden biri de yazara göre her özelleştirme piyasalaştırma sonucunu doğurmamaktadır. Piyasalaştırma ile

3 Tablolardan ilki piyasa başarısızlıklarına hükümetlerin tepkileri ve neoliberalizmin bu hükümet tepkilerine eleştirileri içerikli bir tablodur (s. 89). İkincisi ise kamu hizmetlerinin başarısızlık türleri, bunların piyasalaştırılması ve piyasalaştırmanın sorunlarını kapsamaktadır (s. 93).

önceden kamu hizmetinde kullanılan bir mevcudun satılarak ya da başka bir biçimde özel mülkiyete devredilmesi anlamına gelen özelleştirme farklı şeylerdir. Bu anlamda özelleştirme ve piyasalaştırmanın ayırt edilmesi gerekir (s. 96). Çünkü; Crouch'un ifadesiyle "gerçek piyasalar özelleştirmelere nadiren eşlik eder, oligopoli ve kısıtlı rekabet imkanları bu etkinliklerin baştan kamu mülki olmasında önemli nedenlerdir." Daha somutlamak için bir örnek vermek yararlı olacaktır. Bir kamu hizmetine ait mevcudun, özelleştirme adında "tekele" satılması, piyasalaştırma olarak adlandırılabilir mi? Kamuya ait bir tekel, artık özele ait bir tekel olacaktır ki en azından teorik anlamda piyasa için istenilmeyecek durumdur.

Yazar, bu noktadan somut bir çözüm yolu üretmektedir: Sağlıklı ve işini düzgün yapan bir piyasa için özel sektör ile hükümetin mesafeli olması, birbirlerine müdahale etmemesi gerekmektedir. Aslında bu da yazarın, neoliberalizmin çelişkisinden bahsederken düştüğü başka bir çelişkili durumdur. Öncelikle neoliberalizmde devletin şirketler lehine hareket etmesi esas uygulama biçimidir. Devlet eliyle ve özelleştirme yoluyla özel tekel yaratılması, tam da bu noktada düşünülebilir. Burada esas amaç piyasalaştırma değil, özelleştirmedir. Bir başka açıdan bakacak ve Türkiye örneklerini düşünecek olursak da özelleştirmenin asıl amacının ekonomik olmaktan ziyade, ideolojik olduğunun altını çizebiliriz. Hizmetin niteliğinin düşmesi pahasına "her malın alıcısı olması" mantığının açık ya da gizli kabul edilmesi de şirket lehine devlet hamlesi olarak yorumlanabilir.

Bush dönemi ABD Başkan Yardımcısı Dick Cheney'nin CEO'su ve genel başkanı olduğu Halliburton, yazar tarafından tam da yerinde hatırlatılmıştır. Bir diğer şirket de gelirinin %90'ından fazlasını ABD'den aldığı hükümet ihaleleriyle sağlayan, görevi suiistimal ve yolsuzluk uygulamalarıyla ilgili ciddi suçlamaların ardından Irak hükümeti tarafından ülkeden menedilen Blackwater'dir. Bu örnekte, devlet ve şirket ilişkilerinin ne denli iç içe geçmiş olduğu ve bunların ayrıştırılarak piyasanın etkinliğinin sağlanması iddiasının, neoliberalizmin doğasına uymadığı ortaya konmuştur.

"Şirket-Siyaset Kördüğümünden Kurumsal Sosyal Sorumluluğa" ve "Değerler ve Sivil Toplum" başlıklı bölümler, önceki bölümlerden, ekonomik unsurlardan ziyade siyasi yorumlara dayalı olarak, neoliberalizmin uygulamalarını daha toplumsal temelde belirtmesiyle ayrılmaktadır. Piyasanın "ahlak yoksunluğunun" tekrar vurgulandığı yerde, değer kavramı üzerinde açıklamalarda bulunabilmek amacıyla çeşitli örnekler verilmiştir. Din de bunlardan birisidir. "Din" in tarihsel rolüne "hakim dinler, yaptırım gücü olarak devlete sıklıkla bel bağlamış ya da el koymuştur" (s. 165) biçiminde atf yapılmışsa da neoliberalizm-muhafazakârlık ilişkisine, en azından yeni sağ tanımlayarak girilmemesi kitaptaki ciddi bir eksikliklerdir.

Kitapta, sivil topluma ve anlamına tarihçesiyle birlikte değinilmiş ve sivil toplumun anarşik bir alan olduğu ama devletler ve şirketlerin kurulu düzeni bozmayacağından (s. 178) hareketle sivil toplum örgütlerinin, finansmanını sağlayan devlet-şirket çerçevesinden çıkamayacağını yazar tarafından vurgulanması önemlidir. Başka bir anlamda, devlet ve şirketlerin düzenini bozmayan, örgütsel yapılarıyla devlet ve şirketlerin desteğini devam ettiren yapılar yazar tarafından ele alınmıştır. Devlet-şirket destekli bu yapıların artık ne kadar “sivil” olduğu tartışmalarına, kitabın kapsamına girmediği için değinilmemiş olması muhtemeldir.

“Doğrudan Geriye Ne Kaldı” başlıklı son bölüm, sonuç yerine yazılmış ve burada neoliberalizmin ideolojik olarak zafer ilân ettiği belirtilmiştir. Hatta merkez sol partilerin dahi neoliberalizmin ilkelerinden faydalanması (s. 180) da bu zaferi somutlamak için örnek gösterilmiştir. Kitlelerin, siyasileri uygun ve etraflı bir baskı altına alamayacak kadar mesafeli ve bölünmüş olmasını demokrasinin sorunu olarak niteleyen yazar, halk ve siyasi seçkinler arasında arabuluculuk eden iki asıl mekanizmanın, partiler ve kitle iletişiminin, uyuşmaz hale geldiğini (s. 181) vurgulamaktadır. Neoliberalizmin yıkılması noktasında kitlelerin etkin olamamasının altında böyle bir varsayım yattığı, okuyucunun aklına rahatlıkla gelebilecektir.

Yazarın, kitabın birkaç yerinde belirttiği gibi, sol partiler örneğinden yola çıkılsa da bir paradigma değişimini atlamamak gerekmektedir. “Gelişmiş dünyanın bazı ülkelerinde (tamamında değil) 30 yıl boyunca demokratik ulus-devletin gücünden istifade edilerek toplumsal ve ekonomik eşitsizliklerin gerilemesi, toplumsal ihtiyaçların ve ortak hedeflerin öne çıkması sağlandı, işte neoliberalizmin önem kazanması bu kazanımlara üstün gelmesiyle gerçekleşti” (s. 179) ifadesi, sol partilerin neoliberalizm girdabındaki durumunu ifade etmek için önem taşımaktadır. Yeni paradigmada, sol ya da sosyal devlet ve bunlara dair her şeyin konumlanışında değişiklik olmasa da söylemleri ne olacaktır? İşte yazarın neoliberalizmin zaferi dediği nokta bu olsa gerekir.

Solun sadece üçüncü yol ya da sosyal demokrat biçimleri üzerinden tartışma yürüten ve kapitalizm karşıtı eylemleri bu noktada derinlemesine ele almayan Crouch, neoliberal ideolojik zaferin, aşırı güven telkin ettiği ve devletin hiç de kolay küçülmeyeceğini de kaydetmiştir. Bir yandan da sivil toplumun hem iyi hem de kötü yanlarının altını çizerek, sıradan bir vatandaşın yapabileceklerinin olduğunu vurgulamaktan da geri kalmamıştır. Çünkü; önsözde belirtildiği gibi kitap daha çok “dünyanın şeklini kökten değiştirmek isteyenlerden ziyade, dünyayla baş etmek zorunda olanlar için” yazılmıştır. Her ne kadar tüm modeller gibi neoliberalizmin yıprandığını belirtilse ve “sağdan geriye ne kaldı?” diye sorularak, sağın tercih ettiği öğretilerin, solun 1980’lerdeki öğretileri gibi, paramparça olduğu yazılsa da neoliberalizmin zaferi kitaba göre kesindir.

“İdare-i maslahatçı” ya da yaşamak zorunda olmak için neoliberalizmin ölümsüzlüğünün kabul edilmesi mantığında, liberal alternatifler sarmalından çıkamayan kitap, neoliberal gündemin ardındaki siyasi ve iktisadi güçlerin birleşiminin hakimiyetini kaybetmeyecek kadar sağlam olduğunu da vurgulayarak, neoliberalizmin “yenilmesi” noktasında “ümitsizlik” aşılacaktır. Kitabın içindeki özgün eleştirel değerlendirmeler ile neoliberalizmin zayıf yönlerinin ayrıntıyla anlatılması ve kitaba temel olan çelişik yapıya ekonomik ya da siyasi pek çok açıdan yaklaşılması, kitapta altı çizilen neoliberalizmin zayıf yanlarının, neoliberalizm karşıtları için bir anahtar olabileceği söylenebilir. Evet, neoliberalizm aşılacaksa ya da yazarın tarzına atıfla öldürülecekse bunun, neoliberalizmin ölümsüzlüğünü yazmış Crouch’un kitabındaki zayıf yanlardan gerçekleşeceği muhtemeldir.

Ali Mert Taşcier
Gazi Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Doktora Öğrencisi